

TEISINIŲ SANTYKIŲ SUBJEKTAI VYKDYMO PROCESĖ

Egidija Stauskienė *

*Mykolo Romerio universiteto Teisės fakulteto Civilinio proceso katedra
Ateities g. 20, LT-08303 Vilnius
Telefonas (8 5) 271 4593
Elektroninis paštas cpk@mruni.lt*

Pateikta 2008 m. birželio 23 d., parengta spausdinti 2008 m. liepos 22 d.

Santrauka. Kai kuriais atvejais teismo procesas nesibaigia teismo sprendimo priėmimu. Materialinei subjektinei teisei įgyvendinti būtinas ir antrasis teisminės gynybos etapas – priverstinis teismo sprendimo vykdymas. Teismui kaip valdžios institucijai valdingi įgaliojimai suteikti ne tik valstybės vardu priimti sprendimus, bet ir prievarta užtikrinti priimto teismo sprendimo įvykdymą. Tačiau vykdymo procesas, nors ir būdamas baigiamąja civilinio proceso stadija, pasižymi tam tikra specifika. Vykdymo procese susiklostantiems teisiniams santykiams būdingas subjektų daugetas, valdingi įgaliojimai vykdymo procese suteikti ne tik teismui, bet ir teismo sprendimus vykdančiam subjektui – antstoliui. Klausimas dėl civilinių procesinių teisinių santykių struktūros doktrinoje sprendžiamas nevienareikšmiškai. Autorė šiame straipsnyje atskleidžia pagrindines civilinio proceso teisės doktrinoje išsakytas nuomones dėl teisinių santykių, jų struktūros bei juose dalyvaujančių subjektų.

Pagrindinės sąvokos: procesinis teisinis santykis, vykdymo procesas, teisinių santykių subjektai.

IVADAS

Temos aktualumas. Valstybė, prisiėmusi pareigą užtikrinti materialinių subjektinių teisių gynimą, tai įgyvendina, kiekvienam teisės subjektui užtikrindama teisminę jo pažeistų teisių ir interesų gynybą bei prievarta įvykdyti teismo proceso metu priimto teismo sprendimą. Šis prievartos mechanizmas sutelktas būtent valstybės rankose, arba, kitaip tariant, monopolizuotas. Šiuolaikinėje visuomenėje tiek savigny, tiek savigalba įgyvendinant arba atkuriant pažeistas subjektines teises draudžiama. Remiantis Lietuvos Respublikos civilinio kodekso [1] (toliau – LR CK) 1.139 straipsniu panaudoti savigny ginant savo civilines teises leidžiama tik kodekso numatytais atvejais. Savigny būdai ir priemonės turi atitikti teisės pažeidimo pobūdį ir kiekvienu konkrečiu atveju neperžengti savigny ribų. Priverstinai vykdyti teismo sprendimus yra būtinas kiekvienos valstybės teisės sistemos, paremtos savigny draudimu, institutas.

Teismui kaip valdžios institucijai valdingi įgaliojimai suteikti ne tik valstybės vardu priimti sprendimus, bet ir priverstinai įvykdyti priimto teismo sprendimą. Tačiau vykdymo procesas, nors ir būdamas baigiamąja civilinio proceso stadija, pasižymi tam tikra specifika. Vykdymo procese susiklostantiems teisiniams santykiams būdingas subjektų daugetas. Valdingi įgaliojimai vykdymo procese suteikti ne tik teismui, bet ir teismo sprendimus vykdančiam subjektui – antstoliui. Klausimas dėl civilinių procesinių teisinių santykių struktūros doktrinoje sprendžiamas nevienareikšmiškai. Autorė šiame straipsnyje atskleidžia pagrindines civilinio proceso teisės doktrinoje išsakytas nuomones dėl teisinių santykių, jų struktūros bei juose dalyvaujančių subjektų.

Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekse (toliau – LR CPK, [2]) įtvirtintų vykdymo proceso nuostatų, jų taikymo tyrimas tarp Lietuvos mokslininkų nėra populiarus. Teismo sprendimų vykdymo problemų analizei skirtos dvi daktaro disertacijos [3, 4]. Vykdymo procesas trumpai apžvelgtas Civilinio proceso teisės vadovėliuose [5, 6]. Teismo sprendimų vykdymo problematikos klausimais keletą straipsnių paskelbė V. Nekrošius [7], E. Stauskienė [8], M. Žolynas [9], V. Višinskis [10] ir kt. Teorines civiliniame procese susiklostančių

* Mykolo Romerio universiteto Teisės fakulteto Civilinio proceso katedros docentė.

procesinių teisinių santykių, tarp jų ir vykdymo procese susiklostančių teisinių santykių, problemas novatoriškai nagrinėjo J. Žeruolis [11], kai kuriuos bendruosius teorinius civilinio proceso teisės klausimus aptarė V. Nekrošius [12], tačiau ir šiuose bei kituose Lietuvos autorių tyrimuose nepakankamai dėmesio skirta teoriniams vykdymo proceso klausimams, jų specifikai atskleisti.

Tyrimo objektas. Civilinių procesinių teisinių santykių, susiklostančių vykdymo procese, ypatumai, šių teisinių santykių subjektinė sudėtis.

Straipsnio tikslas. Išanalizuoti civilinio proceso baigiamajame stadijoje – vykdymo procese susiklostančių teisinių santykių ypatybes, nurodyti šiuose teisiniuose santykiuose dalyvaujančius subjektus, ypač daug dėmesio skiriant teisinių santykių subjektams, kuriems valstybė perdavusi valdingus įgaliojimus vykdymo procese.

Straipsnio uždaviniai. 1) aptarti bendruosius civilinių procesinių teisinių santykių, susiklostančių vykdymo procese, bruožus; 2) atskleisti civilinių procesinių teisinių santykių, susiklostančių vykdymo procese, pobūdį ir subjektinę jų sudėtį; 3) straipsnio pabaigoje pateikti apibendrinimus bei išvadas.

Metodai. Straipsnyje tyrimams atlikti taikyti analogijos, alternatyvų, lyginimo ir kiti mokslinio tyrimo metodai. Taikant apibendrinimo metodą straipsnio pabaigoje daromos išvados.

1. PROCESINIŲ TEISINIŲ SANTYKIŲ SAMPRATA

Teisės teorijoje teisiniai santykiai apibūdinami kaip teisės normomis arba teisės principais sureguliuoti ir dėl to socializuoti žmonių santykiai, kurių dalyviai tarpusavyje susaistyti valstybės ginamos privalomosios abipusių teisių ir pareigų pusiausvyros [13, p. 402]. Teisinis santykis apibrėžiamas kaip teisės subjektų santykis, t. y. kaip pareigos subjekto ir ją atitinkančios teisės subjekto santykis [14, p. 153]. Vienu iš bendrųjų teisinių santykių bruožų laikytina tai, kad jie yra teisės normos įgyvendinimo forma. Būtent teisiniu santykiu pasireiškia reali valstybės paliepiamų galia ir jų veiksmingumas, jais pasiekiamas norimas tikslas [13, p. 402]. E. G. Lukjanova procesiniu teisiniu santykiu laiko procesinės teisės subjektų teisinį (subjektinės teisės ir teisinės pareigos) ryšį, vertinant jį kartu su faktiniu jų elgesiu, atsirandanti vadovaujantis procesinės teisės normomis [15, p. 204].

Klausimas dėl civilinių procesinių teisinių santykių struktūros doktrinoje sprendžiamas nevienareikšmiškai. Vienu autorių [16, p. 56] nuomone, civiliniame procese nuo bylos iškėlimo momento atsiranda vienas sudėtingas civilinis procesinis teisinis santykis. Šio santykio sudėtingumą lemia civilinio proceso dinamika, jo dėsningas judėjimas iš vienos stadijos į kitą ir subjektų, dalyvaujančių procese, dauges. Kitų autorių [17, p. 62] nuomone, procese susiklosto civilinių procesinių teisinių santykių sistema. Ši sistema kiekvienoje byloje individuali ir savarankiška, priklausanti nuo proceso eigos, stadijos ir subjektų skaičiaus byloje. Kiekvienas teisinis santykis yra sudėtinis civilinių procesinių teisi-

nių santykių sistemos elementas, atskirai, ne civilinių procesinių teisinių santykių sistemoje, jokios reikšmės neturintis. Proceso stadijos turi įtakos ir procesiniams teisiniams santykiams, t. y. vienas procesinis teisinis santykis keičia kitą teisinį santykį, kartu išreikšdamas proceso dinamiką nuo bylos iškėlimo iki teismo sprendimo įvykdymo [18, p. 52]. Kitų autorių nuomone, civiliniame procese susiklosto sudėtingas procesinis teisinis santykis, besiplėtojantis nuo civilinės bylos iškėlimo iki teismo sprendimo įvykdymo. Jo sudėtinės dalys yra gana savarankiškos [16, p. 32]. Šios sudėtinės dalys – tai teisiniai santykiai, susiklostantys atskirose proceso stadijose, kurios tarpusavyje glaudžiai susijusios – visas jas jungia vienas tikslas – pažeistos ar ginčijamos subjektinės teisės atkūrimas¹ [19]. Tačiau visi šie santykiai, atsižvelgiant į objektą, dėl kurio jie kyla, subjektą, atliekantį valdingas teises funkcijas ir jo veiklos metodus, skiriasi. Savarankišką vietą šiame sudėtingame procesiniame teisiniame santykiuje užima teisiniai santykiai, susiklostantys dėl teismo sprendimus vykdančio subjekto veiksmų teisėtumo patikrinimo. Procesinių teisinių santykių dauges yra nulemtas procesinių teisinių santykių subjektų dauges [20, p. 7].

Proceso kaip vientiso teisinio santykio teoriją XIX amžiuje iškėlė vokiečių procesualistas O. Biulovas [21, p. 2–6]. Procesas, jo nuomone, – tai teisių ir pareigų santykis, t. y. teisinis santykis. Procesą jis laikė viešuoju teisiniu santykiu, nes procesinės teisės ir pareigos atsiranda tarp valstybės institucijos ir piliečių, procese pasireiškia valstybės institucijų veikla, šiame procese vertinamas tik šalių santykis su šia veikla bei bendradarbiaujant šios veiklos metu. Šio vientiso teisinio santykio subjektai yra teismas ir šalys arba kiti proceso dalyviai.

Nepritardamas nuomonei, jog civiliniame procese susiklosto tik vienas civilinis teisinis santykis, J. Žeruolis teigė, kad kiekviename civiliniame procese konkrečioje byloje susiklosto daug procesinių teisinių santykių. Vieni jų baigiasi, kiti prasideda, ir taip byloje vyksta procesas [22]. Konkrečioje civilinėje byloje procesas prasideda ieškovo ieškinio pareiškimu ir baigiasi sprendimo įvykdymu. J. Žeruolis, neigdamas vieno procesinio teisinio santykio buvimą, laikė jį dirbtinai sukurta konstrukcija, prieštaraujanti tikrovei [23, p. 20]. Pritardami šio autoriaus nuomonei, manome, jog civiliniame procese susiklosto ne vienas, o daug civilinių procesinių teisinių santykių. Jei civilinį procesą įsivaizduotume kaip vieną teisinį santykį, kurio subjektai yra teismas ir proceso šalys (ieškovas ir atsakovas) arba kiti proceso dalyviai, neaišku, kaip tokio teisinio santykio subjektu vienu metu gali būti asmenys, kurių interesai procese visiškai skirtingi ir kaip tas teisinis santykis vienu metu gali sieti teismą ir ieškovą bei atsakovą. Jei civilinį procesą pripažinsime procesinių teisinių santykių sistema, tokių klausimų nebekils, nes tokiu atveju teismą ir ieškovą sies vienas teisinis santykis, teismą ir atsakovą – kitas ir t. t. Vieną teisinį santykį sudėtinga

¹ Plačiau apie subjektinės teisės atkūrimą kaip civilinio proceso tikslą žr. P. Gilles *Hinterfragung des Generalthemas aus deutscher Sicht*. Šiuolaikinės civilinio proceso teisės paskirtis. VI Registrų centro Teisės informacijos departamentas. Vilnius, 2008. P. 111–113.

įsivaizduoti dar ir dėl to, kad procese veikia ne vienas valdingus įgaliojimus turintis subjektas. Valstybė valdingus įgaliojimus yra suteikusi ne tik teismui, įgyvendinančiam vykdymo proceso teisėtumo kontrolę, bet ir teismo sprendimus vykdančiam subjektui – antstoliui.

Vykdymo procese susiklostantys teisiniai santykiai yra bendrosios civiliniame procese susiklostančių teisinių santykių sistemos elementai. Nagrinėjant vykdymo procese kaip civilinio proceso stadijoje susiklostančius teisinius santykius, įeinančius į bendrąją civilinio proceso teisinių santykių sistemą, reikėtų išsiaiškinti bendruosius tokių teisinių santykių bruožus. Teorijoje skiriami pagrindiniai procesiniams teisiniams santykiams būdingi bruožai [15, p. 204], kurie būdingi ir vykdymo procese susiklostantiems teisiniams santykiams:

- *funkcinė paskirtis*, nagrinėjama dviem aspektais, kaip būtina apsauginių materialinės teisės normų taikymo priemonė ir kaip būtina teisės normų laikymosi užtikrinimo priemonė. Vykdymo proceso funkcinę paskirtį galėtume apibrėžti kaip teisės normų laikymosi užtikrinimo priemonę arba teismo priimto teisingumo akto – teismo sprendimo įgyvendinimo priemonę. Vykdymo procesiniai teisiniai santykiai, kaip ir teisiniai santykiai, kylantys teismui nagrinėjant bylas ir priimant sprendimus, užtikrina pažeistų ar ginčijamų subjektinių teisių bei įstatymo saugomų interesų gynimą.

- *procesiniai teisiniai santykiai – tik teisiniai santykiai, sureguliuoti proceso teisės normų, atsirandantys remiantis juridiniais faktais-veiksmis*. Vykdymo procese susiklostantys teisiniai santykiai neegzistuoja kaip faktiniai santykiai. Jų atsiradimas, pasikeitimas ir pasibaigimas gali būti susijęs tik su proceso teisės normomis. Juridiniai faktai – veiksmi – tai procesiniai įgaliojimų asmenų ir organų bei kitų asmenų, įgyvendinančių savo subjektines teises, užtikrintas valstybės apsauga, aktai.

- *valdingas pobūdis*. Šis procesinių teisinių santykių bruožas pasireiškia tuo, kad viena iš procesinių teisinių santykių šalių visada bus valstybinės valdžios institucija, kuriai suteikti valdingi įgaliojimai kitos šalies atžvilgiu. Vykdymo procese tokie valdingi įgaliojimai suteikti teismui ir antstoliui. Daugumą vykdymo veiksmų vykdymo procese atlieka antstolis, kurio reikalavimai vadovaujantis LR CPK 585 straipsniu privalomi visiems asmenims ir turi būti įvykdyti per antstolio nustatytą terminą. Teismas vykdymo procese atlieka antstolio procesinės veiklos kontrolės funkcijas, taiko sankcijas vykdymo proceso šalims ir kitiems asmenims, užtikrina vykdymo proceso šalių ir kitų asmenų teisių ir teisėtų interesų apsaugą nagrinėdamas skundus dėl antstolio veiksmų ar neveikimo bei sprenddamas bylas ginčo teise nos tvarka.

- *dinamiškumas*. Procesiniams teisiniams santykiams jų subjektų atliekami veiksmai turi didelę reikšmę. Kiekvieno naujo procesinio teisinio santykio atsiradimas sudaro sąlygas kitam teisiniam santykiui atsirasti, pasikeisti ar pasibaigti. Vykdymo procese susiklostantys teisiniai santykiai taip pat keičia vienas kitą. Juos galima būtų apibendrintai išreikšti atliekant tokius procesinius veiksmus kaip vykdomosios bylos iškėlimas, pasi-

rengimas vykdyti, priverstinio vykdymo priemonių taikymas ir vykdomosios bylos užbaigimas.

Procesiniams teisiniams santykiams, o kartu ir jų sistemos daliai – vykdymo procese susiklostantiems teisiniams santykiams, būdinga subjektų įvairovė, jų daugetas. Vienas iš skiriamųjų vykdymo procese susiklostančių teisinių santykių bruožų tai, jog jie, skirtingai nei, pavyzdžiui, procese ankstesnėse jo stadijose, gali atsirasti ir ne tik privalomai dalyvaujant pagrindiniam civilinių procesinių teisinių santykių subjektui – teismui, bet taip pat dalyvaujant ir kitam valdingus įgaliojimus turinčiam subjektui – antstoliui.

2. SUBJEKTINĖ TEISINIŲ SANTYKIŲ VYKDYMO PROCESSE SUDĖTIS

Civilinio proceso teisės doktrinoje yra keletas nuomonių dėl civilinių procesinių teisinių santykių subjektinės sudėties. O. Biulovas, būdamas proceso kaip vientiso teisinio santykio teorijos šalininkas, teigė, jog teisinio santykio subjektais yra tik du asmenys: teismas ir šalis ar kiti proceso dalyviai [24, p. 119]. Vienu metu šis teisinis santykis tarpusavyje negali sieti ir teismo, ir šalių. Jo nuomone, vykdant teismo sprendimą priverstinio būdu, atsiranda naujas teismo ir vykdymo proceso šalių procesinis santykis [24, p. 119]. V. Mikelėnas nurodo, jog priešingos nuomonės šalininkai civilinį procesinį teisinį santykį apibrėžia kaip teismą bei šalis siejantis apibuses teises ir pareigas. Trečioji civilinio procesinio teisinio santykio pobūdžio teorija civilinį procesinį teisinį santykį laiko privatiniu teisiniu ginčo šalių santykiu ir teigia teismą nesant jo dalyviu [24, p. 120]. Vokiečių civilinio proceso teisės doktrinoje vykdymo proceso teisinis santykis nagrinėjamas kaip teisinis santykis, siejantis tokius subjektus kaip valstybę per vykdymo organus ir šalis (išieškotoją ir skolininką) [25, p. 86]. Šis teisinis išieškotojo ir valstybės santykis apibūdinamas kaip subjektyvi viešoji išieškotojo teisė reikalauti valstybės priverstinio vykdymo. Vykdymo organui vengiant atlikti vykdymo veiksmus, išieškotojas turi teisę kreiptis į vykdymo teisėją (§ ZPO 766 II), o jo reikalavimų nepatenkinus, pateikti skundą (§ ZPO 793). Valstybės ir skolininko santykis parodomas valstybei įsikišus panaudojus prievartą, nes vykdymui valstybės panaudojama prievarta neabejotinai paveiks pagrindines skolininko teises, todėl vykdymo organų kompetencija yra apribota ir formalizuota. Vykdymo proceso, kaip ir tiriamojo proceso, teisinis santykis suprantamas ne tik kaip valstybę per jos institucijas (teismą ar vykdymo institucijas) siejantis teisinis santykis, bet ir kaip teisinis santykis, siejantis vykdymo proceso šalis – išieškotoją ir skolininką. Šis teisinis išieškotojo ir skolininko santykis atsiranda, jei vykdymo procese atsiranda jų priešpriešinės pareigos, pavyzdžiui, jei teismo sprendimas vykdomas skubiai, skolininkas turi teisę reikalauti iš išieškotojo atlyginti skubiai vykdančius padarytus nuostolius ir kt.

Civilinių procesinių teisinių santykių subjektai atsižvelgiant į jų vaidmenį civiliniame procese skirstomi į: a) vykdančius teisingumą ir užtikrinančius teismo sprendimų įgyvendinimą; b) proceso dalyvius (tai byloje

dalyvaujantys asmenys ir kiti proceso dalyviai) [26, p. 225]. Pirmajai grupei priskiriami civilinio procesinio teisinio santykio subjektai, vykdančys teisingumą ir užtikrinantys teisingumo vykdymo akto – priimto teismo sprendimo, nutarties ar nutarimo – įgyvendinimą, t. y. teismas, antstolis, teismo posėdžio sekretorius ir kiti subjektai. Tokius subjektus įvardijus teisingumo vykdymo subjektu taip pat galima laikyti ne tik teismą, bet ir kitus valstybės įgaliotus asmenis, kuriems suteikti valdingi įgaliojimai vykdyti teisingumą bei užtikrinti jo vykdymą. M. K. Treušnikovas visus civilinių procesinių teisinių santykių subjektus skirsto į kelias grupes. Pirmajai iš jų, t. y. asmenims, sprendžiantiems civilines bylas, priskiria teismą ir teismo sprendimų vykdymo instituciją (teismo antstolių tarnybą), antrąją grupę sudaro byloje dalyvaujantys asmenys, trečiąją – dalyviai, padedantys įgyvendinti teisingumą [27, p. 38].

Asmenys, norėdami tapti teisinių santykių subjektais, turi pasižymėti tam tikra teisine charakteristika – teisiniu subjektiškumu [13, p. 409]. Vykdomo procese susiklostančių teisinių santykių subjektai privalo turėti civilinį procesinį teisingumą ir veiksnumą. Teisinio subjektiškumo turėjimas yra tik vienas iš teisinių santykių elementų. Kad teisinio santykio dalyvis taptų tų teisinių santykių subjektu, be teisinio subjektiškumo, dar būtina teisės norma, nustatanti galimybę atitinkamam asmeniui dalyvauti teisiniame santykiuje, bei atitinkamų veiksmų, kurie yra laikomi teisinio santykio atsiradimo pagrindu (juridinių faktų), atlikimas [29, p. 22]. Subjektų, kuriems įstatymas suteikia valdingus įgaliojimus teisinį subjektiškumą išreiškia jų kompetencija. Teismo kompetencija vykdomo procese apibrėžta LR CPK, LR teismų įstatymu, kitais vykdomo proceso šaltiniais, o antstolio, kaip valdingus įgaliojimus vykdomo procese turinčio subjekto, – LR CPK, LR antstolių įstatymu ir kt. teisės aktais. Bylos, susijusios su sprendimų vykdymu vadovaujantis LR teismų įstatymo 15 straipsnio 1 dalies 5 punktu, priskirtos apylinkės teismo kompetencijai. Įgyvendindamas savo kompetenciją teismas dalyvauja vykdomo procese susiklostančiuose teisiniuose santykiuose.

Vykdomo procese susiklostančių teisinių santykių subjektais paprastai laikomi teismo sprendimus vykdančias subjektas (teismo antstolis, antstolis, vykdytojas ir kt.), teismas, vykdomo proceso šalys ir suinteresuoti asmenys bei pagalbinės funkcijas vykdomo procese atliekantys subjektai (kviestiniai, ekspertai ir kt.). Dažniausiai privalomuoju civilinių procesinių teisinių santykių subjektu pripažįstamas teismas ir teigiama [30, p. 52; 31, p. 66], jog nedalyvaujant teismui jokie civiliniai procesiniai teisiniai santykiai negali susiklostyti. Dėl šios priežasties kai kurie autoriai vykdomo proceso, kai sprendimų vykdymo funkcijos Lietuvoje buvo perduotos privatiems antstoliams, nebelaiko vykdomo proceso baigiamąja civilinio proceso stadija [32]. Kiti daro išvadą, jog, vykdanč teismo sprendimą, nagrinėjant civilines bylas arbitražui arba notarui atliekant savo funkcijas, teismas nedalyvauja [28, p. 223]. Tačiau civilinio proceso teisės doktrinoje yra ir kita nuomonė [22, p. 62], kuria remiantis civiliniame procese gali susiklostyti civili-

niai procesiniai teisiniai santykiai ir nedalyvaujant teismui, pavyzdžiui, tiesiogiai tarp šalių. Manome, jog vykdomo procese susiklostantys teisiniai santykiai iš tiesų pasižymi tam tikra specifika, kuri pasireiškia pirmiausia tuo, kad teismas ne visais atvejais yra tiesioginis vykdomo procese susiklostančių teisinių santykių dalyvis.

Autorių, pripažįstančių vykdomo procesą baigiamąja civilinio proceso stadija, nuomone, vykdomo procese civiliniai procesiniai teisiniai santykiai susiklosto su teismo antstoliu vykdytoju, kuris tiesiogiai (RF CPK 433, 434, 436, 439, 441 ir kt. str.) arba netiesiogiai (teismo sprendimo vykdymo privalomumas) susijęs su teismu [33, p. 72]. Vykdomo procese susiklostančius teisinius santykius, atsižvelgiant į tai, tarp ko jie susiklosto, kai kurie procesualistai skirsto į civilinius procesinius teisinius santykius, kurie sudaro vykdomo proceso, kaip civilinio proceso stadijos, turinį, ir administracinius teisinius santykius, kuriuos aiškina kaip teisinius santykius: teismo antstolis – išieškotojas, teismo antstolis – skolininkas, bei atitinkamai šiuos teisinius santykius eliminuoja iš civilinio proceso stadijos – vykdomo proceso [34, p. 18]. Manome, jog taip kai kurie teisiniai santykiai iš vykdomo proceso eliminuojami nepagrįstai. Valdingus įgaliojimus turinčio subjekto – antstolio ir vykdomo proceso šalių teisiniai santykiai vien dėl šio valdingo jų pobūdžio negali būti pripažinti administraciniais teisiniais santykiais. Valdingas pobūdis būdingas ir civiliniams procesiniams teiniams santykiams, taip įgyvendinamas ir teismo sprendimo privalomumas.

Veikla, kuria priverstinai įvykdomas teismo sprendimas, ir esant šiai veiklai atsirandantys santykiai sudaro civilinio proceso vykdomo procesą, o visuma normų, reguliuojančių vykdomo procesą, sudaro civilinės procesinės teisės dalį [35, p. 338]. A. F. Kleinmanas į civilinio proceso turinį, be teismo, šalių, trečiųjų asmenų ir jų atstovų veiklos, taip pat įtraukė ir organų, vykdančių teismo sprendimus, veiklą bei proceso dalyvių ir teismo procesinius santykius [36, p. 11]. Tas pats autorius į civilinio proceso sąvoką įtraukė ir vykdomo organų veiklą vykdančias teismo sprendimus.

V. A. Krasnokutskio nuomone, civilinis procesas – tai nuolat besivystantis procesas, taip pat teisinių santykių visuma [37, p. 138]. Kaip procesas jis susideda iš keleto tam tikra seka šalių ir teismo atliekamų veiksmų siekiant apginti pažeistas teises arba tokio pažeidimo išvengti. Kaip teisinis santykis procesas yra ir viešojo, ir privataus pobūdžio. Procesinius veiksmus atlieka proceso dalyviai, šalys arba teismas. Procesinius veiksmus šis autorius atsižvelgdamas į proceso tikslą skiria į tris grupes: 1) procesas dėl teisės į ieškinį ir atsakymo būtinumas (proceso lestinumas), kurio metu sprendžiamas klausimas, ar galimas procesas tarp šio ieškovo ir atsakovo šiame teisme ir dėl šio dalyko; 2) procesas, kurio metu išsakoma nuomonė dėl reikalavimo teisminės gynybos pagrįstumo (ginčo išsprendimas); 3) teismo sprendimo įgyvendinimo procesas (vykdymas).

Vykdomo procese susiklostančius teisinius santykius civiliniams procesiniams teiniams santykiams priskiria ir A. T. Boneris, nurodydamas, jog santykiai, atsirandantys vykdomo procese, visiškai atitinka pa-

grindinių civilinių procesinių teisinių santykių, susiklostančių tarp kompetetingų organų ir proceso dalyvių, modelį. Skirtumas tik tas, kad šiuo atveju kalbama apie baigiamąją civilinio proceso stadiją, kurioje realizuojamas teismo sprendimas. Teismo kaip valstybės ir visuomenės interesais veikiančio subjekto vietą daugeliu atvejų čia užima teismo antstolis vykdytojas [39, p. 294]. M. S. Šakariano nuomone, pirmosios instancijos teismo teisės ir pareigos bei atitinkami jo veiksmai susideda iš keleto subjektų teisių, pareigų ir veiksmų [40, p. 13]. Tokiems subjektams priskiriami ir teismo vykdytojai.

Kai kurie autoriai teigia, jog teismo sprendimus vykdančiosios subjektai – teismo vykdytojai nėra savarankiški procesinių teisinių santykių subjektai [41, p. 37; 42, p. 9]. Šių autorių nuomone, teismo sprendimus vykdančių subjektų procesinę padėtį galima sulyginti su teisėjo, vykdančio procesinius veiksmus teismo vardu ir jo pavedimu, procesine padėtimi. Tokiems argumentams pritarti negalime, net ir atsižvelgiant į tai, jog šios nuomonės išsakytos tuo laikotarpiu, kai teismo sprendimus vykdančiosios subjektai – teismo vykdytojai – veikė prie teismų. Tiek remiantis tuo metu veikusiais, tiek galiojančiais civilinio proceso bei specialiaisiais teismų veiklą reglamentuojančiais įstatymais teismo sudėtis apibrėžiama kaip vienasmenė ar kolegiali, o teismo kompetencija aiškiai įvardijama. Teismo vardu veikia vienas teisėjas arba teisėjų kolegija. Jokiems kitiems asmenims – teismo posėdžių sekretoriui, teisėjo padėjėjui ir kt. nėra suteikta teisė veikti teismo vardu. Teismo sprendimus vykdančiosios subjektas visus procesinius veiksmus atlieka savo vardu, veikdamas pagal savo kompetenciją. Jo veiksmai ar atsisakymas juos atlikti gali būti skundžiami teismui. Be to, galiojantis LR CPK, be galimybės skųsti teismui šiuos veiksmus ar atsisakymo juos atlikti, numato ir antstolių procesinės veiklos kontrolę, kurią įgyvendina teismas. Dėl visų nurodytų motyvų, manome, jog tiek antstolis, kaip teismo sprendimus vykdančiosios subjektas, tiek teismas vykdomo procesiniuose teisiniuose santykiuose dalyvauja kaip savarankiški tų teisinių santykių subjektai.

Iš tiesų galiojančio LR CPK vykdomo proceso normų analizė patvirtina esant keleto rūšių teisinius santykius: susiklostančius vykdomo proceso šalių ir antstolio teisinius santykius, pavyzdžiui, skolininko turto aprašymas (LR CPK 677str.), ir susiklostančius vykdomo proceso šalių, antstolio bei teismo teisinius santykius, pavyzdžiui, varžytinių akto patvirtinimas (LR CPK 724–725 str.), arba vykdomo proceso šalių ir teismo minėtus santykius, pavyzdžiui, skundo dėl teismo antstolio veiksmų ar neveikimo nagrinėjimas, baudų skyrimas. Šie pavyzdžiai patvirtina ir jau anksčiau įvardytą procesinių teisinių santykių bruožą – šių santykių subjektų įvairovę.

Tai, kad vykdomo procese susiklostančiuose teisiniuose santykiuose nėra teismo, kaip privalomojo civilinių procesinių teisinių santykių subjekto, kai kurie autoriai nurodo kaip vienintelį šių santykių skiriamąjį bruožą [42, p. 31]. Taip pat pripažįstama, jog vienintelis priverstinio vykdomo organų struktūrinis pakeitimas iš prie

teismo veikusių į vykdomosios valdžios subjektus, išsaugant bendruosius civilinio proceso tikslus atitinkančią išankstinę ir vėlesnę teismo antstolių vykdytojų veiksmų teisinę kontrolę, procesinių teisinių santykių struktūrą ir esminius bruožus, dar nereiškia šių teisinių santykių prigimties pasikeitimo.

Struktūriškai pakeitus teismo antstolių veiklos formas tiek Lietuvoje, tiek Rusijoje kai kurie autoriai ėmė svarstyti, ar tikslinga subjektus, vykdančius teismo sprendimus, vadinti teismo antstoliais. Lietuvoje, įvykdžius institucinę reformą, teismo antstoliai tapo antstoliais. Rusijos Federacijoje nepaisant to, kad teismo antstoliai veikia nebe prie teismų, teismo antstolių pavadinimas nepasikeitė. Kai kurie autoriai nurodo, jog „pareigūnas, vykdančias teismo sprendimus, vadinamas teismo vykdytoju ne todėl, kad veikia prie teismo, o todėl, kad daugiausia vykdo teismo sprendimus, nutartis ir nutarimus“ [16, p. 133–134]. Šiai nuomonei galima būtų pritarti. Daugelyje šalių pareigūnas ar asmuo, atliekantis teismo sprendimų vykdomo funkcijas, įvardijamas kaip teismo vykdytojas arba antstolis, nors ir nėra tiesiogiai priklausomas nuo teismo. Pavyzdžiui, Prancūzijoje teismo sprendimus vykdo teismo vykdytojai (pranc. *huissier de justice*) [43, p. 71], nors jų statusas atitinka asmenų, laisvai teikiančių profesines paslaugas, statusą. Latvijoje teismo sprendimus vykdančiosios subjektai turi laisvojo paslaugas teikiančio asmens statusą, į pareigas jie yra skiriami teisingumo ministro, nors veikia prie apygardų teismų ir vadinami teismo vykdytojais [44, p. 262–263].

Nuomonei, jog teismas nėra vykdomo proceso subjektas, pritaria D. Ch. Valejevas [45, p. 67]. Šio autoriaus nuomone, klausimas dėl teisinių santykių, kylančių skundžiant teismo antstolio vykdytojo veiksmus, ginant kitų asmenų teises vykdomo procese, teismui atliekant kitus veiksmus esant minėtam procesui, pobūdžio – ginčytinas. Atsižvelgiant į tai, kad D. Ch. Valejevas vykdomo procesą reguliuojančias teisės normas laiko savarankiška teisės šaka, visus šiuos teisinius santykius jis priskiria civiliniams procesiniams teisiniams santykiams, o ne vykdomo proceso metu susiklostantiems teisiniams santykiams. Vykdomo proceso šalims pateikus skundą dėl teismo antstolio vykdytojo veiksmų, vykdomo procesą jis laiko baigtu. Su tokia nuomone sutikti negalime. Jei vykdomo proceso pabaigą sietume su teismo sprendimus vykdančio subjekto veiksmų ar neveikimo apskundimu, neaišku, kiek vykdomųjų, o kartu ir civilinių bylų išieškotojas turėtų iškelti, kad įvykdytų teismo sprendimą ir apgintų pažeistas teises ar įstatymų saugomus interesus. Civilinės bylos nagrinėjimo teisme metu šalims ir kitiems byloje dalyvaujantiems asmenims taip pat yra suteikta teisė skųsti teismo priimtas nutartis atskiruoju skundu, tačiau tokiais atvejais nekalbame apie proceso pabaigą. Mūsų nuomone, vykdomo proceso pabaiga sietina su LR CPK 632 straipsnyje įtvirtintais vykdomosios bylos užbaigimo pagrindais, o ne teismo sprendimus vykdančio subjekto veiksmų ar neveikimo apskundimu. Skundo dėl teismo sprendimus vykdančio subjekto veiksmų ar neveikimo padavimas yra tik teisėtumo vykdomo procese užtikrinimas ir kartu vykdomo

proceso šalių dispozityviosios teisės įgyvendinimas. Nesutinkame ir su D. Ch. Valejevo išsakyta nuomone, jog teismo ir teismo sprendimus vykdančiojo subjekto tarpusavio santykiai turėtų plėtotis vadovaujantis partnerystės principu [46, p. 13]. Teismui, kaip teisingumą įgyvendinančiam subjektui, yra suteikti valdingi įgaliojimai kontroliuoti vykdymo proceso teisėtumą bei prižiūrėti teismo sprendimus vykdančių subjektų veiklą, vertinant jų veiksmų (neveikimo) teisėtumą. Manome, kad veikimas subjektu, kai vienas turi įgaliojimus kontroliuoti kito veiklą, negali būti grindžiamas partnerystės principu.

Neatsižvelgiant į tai, kokiai koncepcijai (vykdymo proceso kaip baigiamosios civilinio proceso stadijos, vykdymo procesą reguliuojančias teisės normas laikant savarankiška teisės šaka arba administracinės teisės dalimi) pritariama, daugelis autorių teismą pripažįsta esant vienu iš vykdymo proceso subjektų. Pavyzdžiui, M. D. Olegovas nurodo, jog šiuolaikiniame vykdymo procese susiklosto dviejų tipų teisiniai santykiai. Vienuose iš jų dalyvauja ir teismas [34, p. 472]. Tai teisiniai santykiai, susiklostantys dėl vykdomojo rašto ir jo dublikato išdavimo, teismo sprendimo vykdymo tvarkos išaiškinimo, vykdymo atidėjimo ar išdėstymo, vykdymo proceso sustabdymo ar užbaigimo ir kt. Kitai teisinių santykių grupei priskiriami tiesiogiai teismo antstolio vykdytojo ir kitų vykdymo procese dalyvaujančių asmenų teisiniai santykiai, nedalyvaujant teismui. Jiems priskiriami teisiniai santykiai, kylantys dėl vykdomosios bylos iškėlimo, išieškojimo nukreipimo į skolininko turtą ir kt. Teismas vykdymo procese susiklostančiuose teisiniuose santykiuose gali dalyvauti vykdydamas procesinės antstolių veiklos kontrolės funkcijas arba nagrinėdamas skundus ir ieškinius, susijusius su vykdymo proceso šalių bei kitų asmenų teisių arba teisėtų interesų pažeidimu.

V. A. Krasnokutskio nuomone, vykdymo procese susiklosto ypatingas teisinis santykis, skirtingas negu susiklostantis byloje pirminis teisinis santykis. Į šio santykio sudėtį patenka ir teismo vykdytojas, kaip turintis ypatingą viešąjį teisinį pavedimą (mandatą), viena vertus, priimti pareiškimus dėl vykdymo, o kita vertus – priverstinai vykdyti išieškojimą [38, p. 687]. Mūsų nuomone, taip pasireiškia civilinių procesinių teisinių santykių valdingas pobūdis, kuris, kaip jau minėta, nebūtinai turi būti siejamas su privalomu teismo dalyvavimu esant procesiniam teisiniam santykiui. V. N. Ščeglovas vykdymo procesinių teisinių santykių subjektais įvardija ne teismą ar teismo sprendimus vykdančią subjektą, bet nurodo, jog vykdymo proceso viena šalis yra valstybės institucijos, kita – išieškotojas, skolininkas ir kiti vykdymo proceso dalyviai [16, p. 133]. Būtent taip teisinį santykį vykdymo procese nagrinėja ir vokiečių procesualistai [27, p. 86]. Civiliniame procese valdingi įgaliojimai yra suteikti teismui nagrinėjant bylas (tiriamasis procesas) bei užtikrinant teismo sprendimų vykdymo teisėtumą (antstolių procesinės veiklos kontrolė, vykdymų proceso šalių ir kitų asmenų teisių ir teisėtų interesų užtikrinimas nagrinėjant skundus ir ieškinius). Taip pat tokie valdingi įgaliojimai yra suteikti teismo

sprendimus vykdančioms subjektams – antstoliams. LR antstolių įstatymo 21 straipsnyje nustatytos antstolio funkcijos ir kita veikla (antstolio teikiamos paslaugos). Visais atvejais antstolio vykdomoje veikloje pirmenybė turi būti teikiama funkcijoms atlikti. Paslaugas jis gali teikti tik tada, jei tai netrukdo atlikti funkcijas. Valdingi įgaliojimai užtikrinant teisingumo vykdymą antstoliui suteikti tik vykdant funkcijas, kurios įgyvendinamos procesine forma. Antstolis teikdamas paslaugas tokių valdingų įgaliojimų neturi ir veikia tik kaip nevaržomas profesines paslaugas teikiantis asmuo. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo jurisprudencijoje pripažįstama, kad antstolio profesija – tai valstybės kontroliuojama profesija, t. y. toks viešąjį interesą užtikrinančių funkcijų vykdymas, kai tai atlieka savarankiška profesinė (privačia) veikla besiverčiantys asmenys (už atlygį), o jiems šias funkcijas vykdyti perdavusi valstybė turi kontroliuoti, kaip jos yra vykdomos [47]. Antstolis yra viešosios teisės subjektas ir privalo veikti teisėtai, neviršyti jam teisės aktų suteiktų įgaliojimų. Bet koks veikimas viršijant kompetenciją (*ultra vires*) vertinamas kaip antstolio veiklos teisėtumo principo pažeidimas [48].

Leidimas antstoliui vykdyti ne tik funkcijas, bet ir teikti tam tikras paslaugas, būdingas ir kitoms valstybėms, kuriose taikomas privatus antstolių veiklos modelis. Pavyzdžiui, Latvijoje, teismo vykdytojas turi teisę atlikti ir kitus veiksmus, nesusijusius su teismo ir kitų institucijų sprendimų vykdymu: a) teismo šaukimų ir kitų dokumentų įteikimas; b) faktų konstatavimas; c) nuosavybės aprašymas siekiant padalyti bendrąjį turtą arba paveldėjimo byloje; d) viešųjų aukcionų rengimas [44, p. 264]. Teisė teikti analogiškas paslaugas suteikta ir teismo vykdytojams Prancūzijoje, Belgijoje, Liuksemburge bei Olandijoje [49].

Teismą vykdymo proceso teisinių santykių subjektu pripažįsta ir A. A. Maksurovas, teismui vykdymo procese priskirdamas kontrolės funkcijas ir kitus įgaliojimus: vykdomojo dokumento pateikimo termino atnaujinimą, vykdymo proceso sustabdymą arba užbaigimą ir kt. [24, p. 57]. Bendrosios kompetencijos teismų ir teismo antstolių vykdytojų santykiai vykdymo procese yra procesinio pobūdžio. Teismo antstolis vykdytojas savo veiksmus pradeda priėmus teismo sprendimą ir parengus vykdomuosius dokumentus, kuriais vadovaudamasis teismo antstolis vykdytojas atlieka procesinius veiksmus [50, p. 11]. Teismas vykdymo procese sprendžia reikšmingus vykdymui klausimus, kurių spręsti neturi teisės teismo antstolis vykdytojas, nes tai atlikti išimtinai teismo kompetencija. Pavyzdžiui, teismo sprendimo vykdymo tvarkos ir būdo pakeitimas, vykdymo sustabdymas, vykdymo proceso atnaujinimas, vykdymo užbaigimas, vykdymo veiksmų atidėjimas ir kt. Nagrinėdamas skundus dėl teismo antstolio vykdytojo veiksmų, teismas patikrina jo veiksmų teisėtumą ir pagrįstumą. Teismui gali būti apskūsti teismo antstolio vykdytojo veiksmai ar neveikimas, taip pat nutarimai dėl baudos skyrimo, vykdomosios bylos iškėlimo, atsisakymo skelbti skolininko turto paiešką, vykdymo veiksmų atidėjimo, vykdomųjų dokumentų grąžinimo neįvykdžius ir kt. [50, p. 11].

Vokiečių civilinio proceso teisės doktrinoje teismas taip pat įvardijamas kaip viena iš vykdymo proceso institucijų [51, p. 366]. Vykdymo procese skiriamas vykdymo teismas (*Vollstreckungsgericht*) ir proceso teismas (*Prozessgericht*). Vykdymo teismas atlieka įvairias funkcijas vykdymo procese: atlieka tam tikrus vykdymo veiksmus, įgyvendina vykdymo proceso kontrolės funkcijas. Proceso teismo kompetencija vykdymo procese vadovaujantis ZPO aiškiai apibrėžta. Jo funkcijos apsiriboja sprendimo vykdymo tvarkos pakeitimu remiantis ZPO § 887, atsakomybės už veiksmų neatlikimą ar nesusilaikymą nuo jų atlikimo taikymu remiantis ZPO § 890. Teismas vykdymo proceso subjektams priskiriamas ir lenkų civilinio proceso teisės doktrinoje [52, p. 292].

IŠVADOS

1. Dėl subjektinės teisinių santykių vykdymo procese sudėties įvairovės vykdymo procese susiklostantys teisiniai santykiai pripažintini nevienarūšiais.

2. Vykdymo procese susiklostantiems teisiniams santykiams būdingas subjektų daugetas, nes valdingi įgaliojimai suteikti ne vienam subjektui – teismui, bet ir teismo sprendimus vykdančiam antstoliui.

3. Vykdymo procesinių teisinių santykių specifika pasireiškia ir tuo, jog jų privalomuoju subjektu pripažintinas arba tik antstolis, arba tik teismas, arba esant teisiniams santykiui būtinas abiejų šių subjektų dalyvavimas.

LITERATŪRA

1. Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas. *Valstybės žinios*. 2000. Nr. 74-2262.
2. Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodeksas. *Valstybės žinios*. 2002. Nr. 36-1340.
3. Višinskis, V. *Teismo sprendimų vykdymo procesinės problemos*. Daktaro disertacija. V., 1999.
4. Stauskienė, E. *Teismo vaidmuo vykdymo procese*. Daktaro disertacija. V., 2006.
5. Mikelėnas, V. Civilinis procesas. II dalis. Vilnius: Justitia, 1997.
6. Laužikas, E.; Mikelėnas, V.; Nekrošius, V. Civilinio proceso teisė. II tomas. Vilnius: Justitia, 2005.
7. Некрошюс, В. Гражданско – процессуальная реформа в Литве. Российский ежегодник гражданского и арбитражного процесса. № 2, 2002–2003, под редакцией В. В. Яркова. СПб: Издательский дом Санкт-Петербургского государственного института, 2004.
8. Stauskienė, E. Skubiai vykdytinų teismo sprendimų instituto taikymo problemos. *Jurisprudencija*. 2005. Nr. 69(61); Teismo sprendimų įvykdymo atgrėžimas. *Jurisprudencija*. 2006. Nr. 4 (82); Teisinė vykdymo proceso prigimtis. *Jurisprudencija*. 2007. Nr. 1(91); Stauskienė, E. *Teismas – teisinių santykių vykdymo procese subjektas*. Mokslinės praktinės konferencijos „Teisė į teisminę gynybą bei jos realizavimo praktiniai aspektai“ mokslinių pranešimų rinkinys. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2006.
9. Žolynas, M. Teismo vaidmuo vykdymo procese. Civilinio proceso pirmosios instancijos teisme reforma Baltijos jūros regiono valstybėse ir Centrinėje Europoje 2004 m. rugsėjo 16–19 d. Vilnius: VU leidykla, 2005; Žolynas, M.

- Vykdymo procesas – civilinio proceso stadija ar savarankiškas procesas? *Teisė*. 2007. T. 62.
10. Višinskis, V. Turto pardavimo iš varžytynių problemos. *Jurisprudencija*. 1999. Nr. 13(5); Višinskis, V. Išieškojimo iš fizinių asmenų problemos. *Jurisprudencija*. 1999. Nr. 14(6); Višinskis, V. Vykdymo procesas Lietuvoje: esama padėtis ir reformavimo kryptys. *Jurisprudencija*. 2002. Nr. 28(20); Višinskis, V. Teismo sprendimo vykdymo vieta. *Jurisprudencija*. 2006. Nr. 1 (79).
  11. Жеруолис, И. А. О содержании и формах советского гражданского процесса. *Советское государство и право*. Москва. 1965, № 11; Жеруолис, И. А. *Сущность советского гражданского процесса*. Вильнюс: Минтис, 1969.
  12. Nekrošius, V. Kai kurie bendrieji teoriniai civilinio proceso teisės klausimai. *Teisė*. 2002. Nr. 43.
  13. Vaišvila, A. Teisės teorija. Vilnius: Justitia, 2004.
  14. Kelsen, H. *Grynoji teisės teorija*. Vilnius: Eugrimas, 2002.
  15. Лукьянова, Е. Г. *Теория процессуального права*. Москва: Издательство Норма, 2003.
  16. Щеллов, В. Н. *Гражданские процессуальные правоотношения*. Москва: Юридическая литература, 1966.
  17. *Гражданский процесс*. Под ред. В. А. Мусина, Н. А. Чечиной, Д. М. Чечота. Москва: «Проспект», 1997.
  18. Викут, М. А.; Зайцев, И. М. *Гражданский процесс России*. Москва: Юристъ, 2001.
  19. Gilles, P. *Hinterfragung des Generalthemas aus deutscher Sicht. Šiuolaikinės civilinio proceso teisės paskirtis*. Vilnius: VĮ Registrų centro Teisinės informacijos departamentas, 2008.
  20. Козлов, А. Ф. *Суд первой инстанции как субъект советского процессуального права*. Томск: Изд. Томского Университета, 1983.
  21. Bülow, O. *Die Lehre von den Prozesseinreden und die Prozessvoraussetzungen*. Giessen, 1868.
  22. Жеруолис, И. А. О содержании и формах советского гражданского процесса. *Советское государство и право*. 1965. № 11.
  23. Жеруолис, И. А. *Сущность советского гражданского процесса*. Вильнюс: Минтис, 1969.
  24. *Гражданское исполнительное право*. Под ред. А. А. Власова. Москва: «Экзамен», 2004.
  25. Морозова, И. Б.; Треушников, А. М. *Исполнительное производство*. Москва: «Издательский дом Городец», 2004.
  26. Mikelėnas, V. Civilinis procesas. I dalis. Vilnius: Justitia, 1997.
  27. Rosenberg, L.; Gaul, H. F.; Schilken, E. *Zwangsvollstreckungsrecht*. München. C. H. Beck ische Verlagsbuchhandlung, 1997.
  28. Laužikas, E.; Mikelėnas, V.; Nekrošius, V. *Civilinio proceso teisė*. I T. Vilnius: Justitia, 2003.
  29. *Гражданский процесс*. Под ред. М. К. Треушникова. Москва: Юриспруденция, 2001.
  30. Чечина, Н. А. *Гражданские процессуальные отношения*. Ленинград: ЛГУ, 1962.
  31. *Гражданское процессуальное право*. Под ред. А. А. Власова. Москва: ТК Велби, 2003.
  32. Vėlyvis, S. *Teisė į teisminę gynybą civilinio proceso doktrinoje* (pranešimas skaitytas habilitacijos procedūros metu). Vilnius, 2006.
  33. Laužikas, E.; Mikelėnas, V.; Nekrošius, V. *Civilinio proceso teisė*. I tomas. Vilnius: Justitia, 2003.
  34. *Гражданское процессуальное право*. Под ред. М. С. Шакарян. Москва: «Проспект», 2005.

35. Игнатенко, А.; Дымкина, М. *Исполнительное производство по единым правилам*. Санкт Петербург: Время и право, 2000.
36. Abramovas, S. N. *Tarybinis civilinis procesas*. Vilnius: Valstybinė politinės ir mokslinės literatūros leidykla, 1954.
37. *Гражданский процесс*. Под ред. А. Ф. Клейнмана. Москва: Юридическое издательство НКЮ СССР, 1940.
38. Краснокутский, В. А. *Очерки гражданского процессуального права. Опыт систематизации законодательства РСФСР и СССР по судостроительству и гражданскому судопроизводству. Гражданский процесс*. Хрестоматия. Под ред. М. К. Треушникова. Москва: ОАО Издательский дом «Городец», 2005.
39. Боннер, А. Т. *Нужно ли принимать Исполнительный кодекс? Заметки о современном гражданском и арбитражном процессуальном праве*. Под ред. М. К. Треушникова. Москва: 2004.
40. Шакарян, М. С. *Субъекты советского гражданского процессуального права*. Москва: Изд. ВЮЗИ, 1970.
41. Чечот, Д. М. *Участники гражданского процесса*. Москва: «Госюриздат», 1960.
42. Олегов М., Стрельцова Е. Проблемы концепции исполнительного производства. *Право и экономика*. 2001. № 3.
43. Кузнецов, Е. Н. *Исполнительное производство Франции*. Санкт Петербург: Издательский дом С. Петерб. Гос. Ун-та, 2005.
44. Розенберг, Я. Реформа института судебных исполнителей в Латвии. *Civilinio proceso pirmosios instancijos teisme reforma Baltijos jūros regiono valstybėse ir Centrinėje Europoje 2004 m. rugsėjo 16–19 d.* Vilnius: VU leidykla. 2005, p. 262–263.
45. *Исполнительное производство*. Под ред. Я. Ф. Фархудинова. Санкт Петербург: Питер, 2004.
46. *Исполнительное производство. Процессуальная природа и цивилистические основы*. Москва: Статут, 2007.
47. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2008 m. sausio 7 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos antstolių įstatymo 45 straipsnio 3, 5 dalių atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“. *Valstybės žinios*. 2008. Nr. 4-136.
48. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2008 m. balandžio 7 d. nutarties civilinėje byloje Nr. 3K-3-206/2008, procesinio sprendimo kategorijos: 129.5; 129.15; 129.23 (S).
49. Neseemann, U. Gerichtsvollzieher in Vergangenheit und Zukunft. *ZZP*, 119 Band, Heft 1, 2006.
50. Разгулова, Т. Взаимодействие органов принудительного исполнения и суда общей юрисдикции в исполнительном производстве. *Право и экономика*. 2003. № 3.
51. Musielak, J. H. *Grundkurs ZPO*. München: Verlag C. H. Beck, 2004.
52. Zieliński, A. *Postępowanie cywilne*. Kompendium. 5 wydanie. Warszawa: Wydawnictwo C. H. Beck, 2002.

DIE SUBJEKTE DES PROZESSRECHTSVERHÄLTNISS DES VOLLZUGS

Egidija Stauskienė*

Mykolas Romeris Universitāt

Z u s a m m e n f a s s u n g

Die Pflicht des Staates zur Sicherung der Verteidigung von materiellen subjektiven Rechten wird durch die Sicherung des gerichtlichen Rechtsschutzes der verletzten Rechte und Interessen des jeden Rechtssubjektes verwirklicht. Diese Pflicht des Staates wird auch durch die Zwangsvollstreckung der während des Zivilprozesses getroffenen Gerichtsentscheidung realisiert. Diesen Zwangsmechanismus besitzt nämlich der Staat. Davon, wie die Gerichtsentscheidungen vollzogen werden, hängt ab, wie das Verfassungsrechts auf gerichtlichen Rechtsschutz umgesetzt wird, wie wirksam die verletzten oder strittigen subjektiven Rechte der Person oder die von Gesetzen geschützten Interessen verteidigt werden. Im Artikel wird

Nach der Ansicht der Autorin ist im Zivilprozess das System der Zivilrechtsverhältnisse entstanden. Die im Vollzugsverfahren entstehenden Rechtsbeziehungen gehören zum allgemeinen System der im Zivilprozess entstehenden Rechtsbeziehungen. Als die Strukturelemente der prozessuellen Rechtsbeziehungen des Vollzugs werden die Subjekte, der Gegenstand und Inhalt der Rechtsbeziehung anerkannt. Im Artikel wird die besondere Aufmerksamkeit dabei dem strukturellen Bestand von solchen Beziehungen gewidmet.

Wegen der Bestandsvielfältigkeit der subjektiven Rechtsbeziehungen des Vollzugs können die im Vollzugsprozess entstehenden Rechtsbeziehungen als nicht gleichartige Rechtsbeziehungen betrachtet werden.

Den im Vollzugsprozess entstehenden Rechtsbeziehungen ist die Subjektenmehrheit kennzeichnend, weil die Ermächtigung nicht nur einem Subjekt – dem Gericht, sondern auch dem Gerichtsvollzieher zugeteilt ist. Die Spezifik der prozessuellen Rechtsbeziehungen des Vollzugs besteht auch darin, dass als obligatorisches Subjekt entweder nur Gerichtsvollzieher anerkannt wird, oder die Teilnahme der beiden diesen Subjekten vorgeschrieben wird. An Ende des Artikels zieht die Autorin die Schlussfolgerungen.

Hauptbegriffe: Prozessrechtsverhältniss, Vollzugsprozess, Subjekte des Prozessrechtsverhältniss.

---

* Dozent des Lehrstuhls für Zivilprozess an den juristischen Fakultät der Mykolas Romeris Universitāt.